

JOSEP ROBRENYO: POESIA SATÍRICA

Albert Mestres

Josep Robrenyo (c. 1780-1838) és un autor singular dins la literatura catalana, tot i que no són escassos els autors singulars dins aquesta literatura singular. Barceloní de procedència menestral, Robrenyo va ser sobretot en vida un actor i director de teatre conegudíssim i un agitador incansable. Defensor de les idees liberals de principis del segle XIX, flagell del francès i després dels carlins, va tenir una vida atzarosa, ara fugint, ara amagant-se, ara emprenent noves aventures teatrals, amb estada inclosa a Mallorca el 1812, fins que el 1835, amb tota la companyia i la família, qui sap si fugint de la repressió de les cremes de convents a Catalunya, es va embarcar a provar sort a les Amèriques. Després de triomfar a Puerto Rico, Veneçuela i Santiago de Cuba, camí de Jamaica, la goleta l'Afortunada es va encallar i, després de dies de patiment, Robrenyo i la seva dona van morir de set, just abans de ser rescatats amb els seus fills, que van seguir la carrera dels pares a Amèrica.

Ningú no donaria ni un xavo per la literatura de Robrenyo, si no fos perquè representa el gruix més important del teatre en català de la primera meitat del segle XIX. Els seus reivindicadors han estat autors més aviat heterodoxos, com el polític Josep M. Pobleu, l'inclassificable Àngel Carmona o jo mateix. El seu teatre, d'arrel netament popular i inspirat en el sàinet herència del teatre barrocc, dóna un nou ús ideològic a aquesta forma a base d'una comicitat primària i directa (es pot llegir a *Teatre català*, Arola, Tarragona, 2004, en dos volums). La poesia de Robrenyo, en canvi, és com si no existís, tot i que per volum

probablement és també l'obra més extensa en català de la primera meitat del segle XIX, després de *Lo Gaiter del Llobregat* de Joaquim Rubió i Ors.

Presentem ara una petita mostra d'aquesta poesia, eminentment satírica, i que grosso modo comparteix les característiques del teatre de Robrenyo, tant pel que fa a ideologia com a forma. Són poesies escrites en calent, probablement quasi de manera oral, sense cap preocupació per l'estil que no sigui l'accés directe al seu públic, amb abundants referències escatològiques i llicencioses.

IMPROVISACIÓ QUE FÉU L'AUTOR
TROBANT-SE EN CASA D'ANTON NOGUER, TORNER,
A MOTIU D'HAYER-SE AQUEST LLASTIMAT
AMB UNA EINA DE SON OFICI

Lo senyor Anton Noguer,
treballant una vetllada,
d'una eina mal endreçada
mal en un peu se va fer.
Com és ell un home enter,
no en va fer cas ni menció,
però, prudent, li dic jo:
—No em sigueu tan descuidat.
Val més adobar un forat
que entera una habitació.—

EPITAFI A JOSEP VERNEDA

Josep Verneda em diguí:
—Jo que sense mals ni danys
passats setanta-nou anys
robust i trempat visquí,
un metge... no diré qui,
sols un dia em visità.
Un vomitiu m'ordenà.
Responguí que no el volia,
ell digué que em curaria,
i vaç morir l'endemà.—

LA MELONERA

Si vens los melons a tast,
mira, noia, no vas bé,
perquè hi ha molt llaminer
que en tastant ja no en fan cas.
Lo tatxat ja no el vendràs
si no és a molts pocs diners.
Creu-me a mi, guarda'ls sencers,
que t'hi trobaràs millor
i an el llèpol comprador
digues-li: —Tant n'hi ha i bon pes.—

ADVERTÈNCIA QUE DONÀ L'AUTOR A LA SUA MULLER
PERQUÈ UN FRARE, AMB L'EXCUSA D'AFAITAR-SE,
PRETENIA INTRODUIR-SE A CASA SEVA

No et fies d'aquell frarot
que tant procura sentar-se,
i amb l'excusa d'afaitar-se
veure si afaitar-te pot.
Quan ell vinguia, deixa-ho tot
per evitar l'ocasió,
perquè segons conec jo
ve amb la navaja afinada,
i et veuràs afaitada
antes de posar el sabó.

De la Carn, Dimoni i Món
nos prediquen que fugim,
i experiència tenim
que els qui més ho amen són.
No et fies d'aquell pelon,
ni li dònies audiència,
mira que amb sa reverència
no busca d'aquí altre fruit
que és trobar algun descuit
per aplicar sa indulgència.

SATISFACCIÓ QUE DONÀ L'AUTOR,
HAVENT-LI SENSE MOTIU LLEVAT UN FALS TESTIMONI,
CULPANT LO SEU CUL D'INDECENT, PERQUÈ S'OÍ UN PET

Cul lo més desgraciat
que es contarà amb llengües fresques
en les històries culesques,
quin lance tan apretat!
¿Tu veure't menospreat?
¿Tu veure't avergonyit?
Tu que sempre has adquirit
la fama de cul prudent,
¿t'agreguen la de pudent
i sense haver delinquit?

¿I d'aquell susto impensat,
estant tu, cul, innocent,
tots en lo mateix moment
la culpa t'han aplicat?
Estàs molt mal opinat,
i la causa ignoro jo
perquè aixís, sense raó,
caigues en tal impostura,
com si fossis per ventura
algun cul de munició!

Tu que ets un cul avesat
a restrenye't si t'obliga,
i ets, si no està mal ho diga,
com una pinya cerrat,
¿tu hauràs comès tal maldat
d'obrir les portes en sec?
Repeteixo que no ho crec
ni pot ser tal insolència,
perquè la tua prudència
de petit que la conec.

En una sala tancada,
plena de nimfes hermoses,
que aplicades e industrioses
dava goig de ser mirada,
s'oí una gran tronada...
D'on sortí, és ignorat.
Sols a tu te han culpat,
cul, sempre el més innocent.
Al davant de tanta gent
no ets tu qui s'és afluixat.

FORMAL QUEIXA QUE DONAREN
LES P[UTES]¹¹ POBRES DE TARRAGONA A DON F. M.
PER HAVER-LES AGAFAT A ELLES I NO A LES RIQUES

Senyor, des d'aqueix reixat
a on tot put a misèria
formam [la] queixa més sèria
que en los sigles s'ha trobat.
Com p[utes] havem passat
lo més terrible escarment,
amb molt gran dolor sabent
que altres d'iguals afers
per les places i carrers
passegen públicament

¿No són tan filles d'Adam
i d'Eva descendeixen
les que de seda vesteixen
com nosaltres que d'estam?
Pues, Senyor, d'aixòs nos queixam,
perquè la llei no va igual,
pues donya N. de tal,
que anys atràs era fregona,
passeja per Tarragona
perquè tracta a un oficial.

Ja veiem que avorrició
mereixem per tots costats,
pues nosaltres amb soldats
sols tenim inclinació,
i com ja és públic, senyor,
—que el soldat és avorrit—
no estranyem haguéssem sortit
a galera condemnades,
i no prènguien les malvades
que a tants guafes han guarnit.

Bon testimoni serà
l'hospital de Cirurgia.
Vage i examini'l usia
i allí se desenganyarà.
A dotzenes trobarà
oficials i no ferits,
ben recreats amb sos llits
menjant-se bona racció.
¿I ha de pagar la nació
sos deleites i apetits?

¹¹ Omplo entre claudàtors els punts suspensius de l'original.

Tal volta serà primer
vocència o vossenyoría,
que a expenses d'aquella i mia
sa bona p[uta] manté.
Deu agafar-se també
i faci-li semblant servei,
o no serà igual la llei.
Però ¿què en trec d'exclamar,
si al fi les lleis han d'anar
com jo a on mana lo rei?

A l'escassa llum d'un fanal,
ple el cor de mil afliccions,
exposaven ses raons.
Cada qual deia son mal:
—És ma desgràcia fatal!
—digué una que plorava—,
pues un sargento tractava
que oficial serà aviat.
Si haguessen un poc tardat
veieu quant segura estava.—

Per lo tant humillades
li demanam de tot cor
nos compadèsquia, senyor,
i prènguia a les enflocades.
Com nosaltres retirades,
evitarien molts mals.
Seríem totes iguals
i usies no murmurats
prenent p[utes] de soldats
i apoiant les d'oficials.

SERMÓ DE LES MODES

Modam modernis, nos diu
l'Evangelí de l'estiu.
Modam perjudicatorum
bolsibus et butxacorum,
paraules d'un tal Benet
que era barber de Poblet,
llibre, segons tinc entès,
mil nou-cents quaranta-tres,
capítol setanta-sis,
escrit en un segon pis.
pàgina, segons se veu,
quatre-cents menys deu.

Floritur!, està exclamant
lo besavi d'Abraham,
que vol dir en català:
aquell temps quan tornarà?
Tempus, tempora, tempatur,
in eternum acabatur,
paraules són que escrigué
lo padastre de Noè
un dia estant al comú,
i el pobre estava dejú!
Sobre aquest punt pretenc jo
predicar lo meu sermó,
que en dos parts vull dividir
perquè no tingau què dir.
La primera part serà
manifestar-us per clar
les modes i antiguetats
de nostres antepassats,
i el modo provocatiu
en què vosaltres vestiu.
Dita part serà només
tractar dels homes solters,
mes, si em veig embolicat,
hi ficaré algun casat.
La segona, de les dones,
que hi pot haver coses bones,
i encara tot no ho diré
perquè consideraré
muliers pestam crates sonum
malediceres et bonum
tangam justis peccatoris
omniam escandalatoris,
paraules d'un estudiant
en les voltes de l'encant.

D'estes, pues, justes i pies
sentències, que no són mies,
em valdré amb tot mon desfici
per apartar-vos del vici,
fent-vos creure com uns nens
que tots sou uns innocents,
i aixís deixau-me abaixar
i els ulls a terra clavar
com s'estila avui en dia.

Ave Maria.

Cancatribus Betabel
Judas, cosí d'en Rafael,
paraules, si les escrius,
de un tal mossèn Postius,
home molt savi, si ho fos,
capítol quaranta-dos,
escrites en temps de fred,
pàgina vuitanta-set.
¿A on és lo temps ditxós
que els homes feien de cos,
encara que us faci fàstic,
sense desfer-se l'elàstic?
¿Aquell temps, diu un poeta,
de les calces amb bragueta,
que hi duïen per moda estranya
uns grossos botons de banya?
¿A on sou, nos diu Vinyoles,
casaques amb corrioles,
que dels faldons solament
se'n vestia un regiment
havent més botons en ella
que arrugues en una vella?
Digau-me, gent idiota,
¿què s'és feta aquella cota
que en la ciutat d'Alicant
ne vestiren un gegant,
i de retalls que van sobrar
nou vaixells van carregar?
Motes perditione sum.

¿A on és lo barret de llum,
que ben mirat de ple a ple
no hi faltava més que un ble
per semblar, més clar que el sol,
un estupendo gresol?
¿A on és, vos torno a dir,
lo llarguíssim corbatí,
que un teixidor llarg de mans
estava per fer set anys?

¿I la jupa què s'és feta,
que us tapava la bragueta?
Allí sí que hi havia roba,
com vos ne donaré prova,
puix a casa una en tenim
que molt temps ha ens en vestim
d'ella jo i els meus parents,
i sembla que no en falta gens.
No us penseu, que el meu besavi
ne va fer un capot a l'avi,
l'avi un *citoyen* al pare
i un fandellí per la mare,
i la mare un manteu per mi
i un altre per mon cosí,
un gipó per ma germana
i me'n fan ara una sotana.
I vos dic, com a home de bé,
que sembla que està sencer.
Allò eren vestidures
sens vanitat ni postures!
Allò feia honestament
un home d'enteniment!
Allò era amb tota claredat
vestir-se sens vanitat!
Allò amb tota repotència
era vestir amb prudència!
Allò, sense adulació,
donava l'ús de raó!...
Mes, memòria fatal,
que olvides lo principal
de lo que els hòmens vestien
i amb allò se distingien,
olvides lo més hermós,
lo més polit i llustrós,
lo que més gràcia tenia,
la flor, l'estrella del dia,
la basa fundamental,
lo sello, la cordial,
ditxosíssima abundància
que consola amb sa fragància
i l'enteniment trabuca:
la bossa de la perruca!!!
¿Quina veu podrà explicar
la roba que en ella hi ha?
¿Qui tindrà tanta ciència
per dir sa magnificència?
¿Quina serà la criatura
que explíquia sa hermosura?
¿Quin pintor traurà una còpia
de tan bella cornucòpia?
¿Quin beco, cuita que cuita,

farà més perfecta truita?
Diu lo gendre d'en Canà
que n'hi apar un bacallà;
lo nebot d'Abraham,
una fulla d'enciam;
lo cosí del Faraon,
la pala que s'usa al forn;
la neboda d'Isaac,
una fulla d'espínac;
Judes Escariot, detalla,
que li sembla una ventalla;
Samsó en la fonda va dir
que li semblava un violí,
i mirada de perfil
li apareixia un pernil,
i mirada de cantó
li semblava un tallador
Nicodemus... Però no
cèsia la comparació,
que, encara que estés un dia,
la meitat no explicaria
d'una cosa tan perfecta,
segons Cirineu decreta.
I aniré sens repugnància
a l'ítem de la substància,
fent-vos present, com he dit,
lo ús de vostre vestit.
Allí passa un sabater
que va com un cavaller,
allí un ataconador
que va com un gran senyor,
allí un sastre de l'encant
que sembla un honrat marxant,
veu's allí un barber afaitant
que apar lo duc de Milan.
Aquell que passeja allí
era un teixidor de lli,
o ara, perquè està empleat,
com un marquès s'ha posat.

Aquell sembla un general
i és metge de l'hospital!
Aquell sembla en Berenguer
i és sol un mestre fuster!
Aquell sembla un hisendat
i demana caritat
i amb capa de menestral
sens suar guanya el jornal.
Aquell que sembla un usia,
cartes al Born escrivia!
Aquell va tan opulent

i en substància és escrivent!
De modo que, ja vos dic,
no es coneix pobre ni ric,
ja no es distingeix en res
lo plebeio del marquès.
De quants he sentit a dir
que per poder ben vestir,
seguint los costums dolents,
han desfraturat sos béns!
Quants ne tenim a la vista
que es vesteixen amb pepista,
i si bé els examinam
potser són uns morts de fam!
Quants porten, que això ho sé jo,
un gran barret de cartró,
i per ser dissimulat
s'hi posen un encerat!
¿De quants tenim experiència
que van amb molta opulència,
i tal volta per dinar
diners han d'emmanllevar?
¿Quants porten lo coll planxat
i molt ben emmidonat,
i la camisa, si es veia,
ne sembla la ximeneia?
Vull sobre est particular
aquí un exemple contar.
Succeí en la Catedral,
sis mesos passat Nadal,
en temps que apretava el sol,
entre juny i juliol,
que a un senyor d'estos de bota,
barret rodó i bona cota
li agafa d'improvís
un treball en un pedrís.
Tot seguit la gent hi anà
per poder-lo remediar.
Uns deien: —Això és calor,
descordem-li algun botó.
—Si això és calor, cosa clara,
tirem-li aigua a la cara.—
Començaren a mullar-lo
i després a descordar-lo,
alçaren-li lo camison,
mes, valga'm la bola del món,
valga'm les mitges d'Abel,
i les botes d'Ismael,
valga'm lo braguer d'Anàs
i la jupa de Caifàs.
la trena de Sant Crispí!,
¿què és lo que vaç veure allí?

¿Camisa? No... si no ho era:
més bé diré xarpellera...
sobrat honor se li fa,
un trossot d'eixugamà...
No pot ser, si sembla ella
un drap de fregar paella.
Tan sols tenia un forat,
però era tan extremat
que del coll i sa costura
passava de la cintura.
Digué un vell, home de bé:
—Mireu si té algun diner
i anau, qui primer hi sia,
a comprar-li malvasia—.
Lo consell se va aprovar,
i realment varen mirar
si en la butxaca tenia
diners pel que convenia.
¿Sabeu què hi varen trobar?
Escolteu, que us gustarà:
un vano, un brillador
i un bocí de mocador.
desfiles en un paper,
i un drap brut, no sé de què,
tres o quatre pams de veta
i una curta xeringueta,
un gallet d'aquells de barro
i una punta de cigarro,
un tros de raspall trencat
i un mirall tot esquerdat,
una ullera foradada
i un pot de posar pomada.
De diner, ni mitja malla:
no li trobaren medalla
ni exercici de cristià,
com era ben de pensar,
ni creus ni escapularis
ni evangelis ni rosaris
perquè *Juvenis qui molestis
etatis pícarum estis
sicut erat calaveris
non habet domini peris.*
Digues, pues, jove insensat,
¿per què molt més aviat
no procures ben omplir
lo ventre que ben vestir?
¿Què serveix, digues, llanut,
portar calces de vellut,
si quan lo vespre vindrà
podè no podràs sopar?
¿Què et serveix, respon, panarra,

aquest coll de botifarra,
quan si a casa tua van
ni palla no hi trobaran?
¿Què et serveix, te torno a dir,
l'armilla de bombosí.
de percala i d'enconxat,
anar tan net i planxat,
portant tan bones casaques,
si no tens en les butxaques
ni un quarto tan solament
per poder beure aiguardent?
¿Per què portes la camisa
de tanta color i divisa,
si és notori i tothom sap
que no pots portar de drap?
¿Per què portes, incortès,
les botes de *corte* anglès
si tot lo món diu a veus
que an el sabater les deus?

¿No és bona picardia
gastar tanta fantasia?
I quants m'estan escoltant
que d'aquest mal patiran,
per fi, ¿què és lo que sembleu
del modo que us estrafeu?
Teniu un poc de cordura,
i us diré vostra figura.
Amb lo elàstic barret
tan ample, alt i estret
sembla, segons d'on ve el vent,
la vela d'un bastiment.
Lo cap pelat com porteu,
que xurripamplí hi deixeu,
sembla, sens ponderació,
an el gall de la Passió.
Aqueix coll tan estremat,
a botifarra imitat,
sembla que tots quants sou
porteu al clatell un jou.
Les camises virolades
i de tants colors pintades
vos fan semblar per a mi
cada qual un arlíquí.
Amb eixes curtes casaques
i amples de mil butxaques
vos dic, i no dic mentides,
que sembleu mones vestides.

¿Per què porteu, gent novella,
les calces sota l'aixella,

que us fan de cuixes gran tros,
puix sembla no tingueu cos?
D'aquí provenen los càstigs,
perquè us traveu amb elàstics,
que si algun dia us purgueu,
si la purga obra com deu,
antes no us heu descordat
ja la mina ha rebentat!
Fins he reparat que molts
van amb botes per la pols,
i quan plou los papanates
s'han de posar les sabates
perquè tenen a vegades
dites botes foradades.
I digau-me, gent bufona,
¿què diré d'esta valona
que porteu an el papista?
Se'm representa a la vista
ser un home petitó
que a sota porta un minyó
perquè l'àlcia i sèmbria gran
a imitació del gegant.
Veu's aquí vostres figures,
ignorantes criatures.
Per vestir d'esta manera
a Pere, Pau, Berenguera
an el sastre i an el marxant,
nècios, aneu enganyant.
D'aquesta conformitat,
aquell infeliç casat,
per vestir com vos he dit,
és un cabró consentit,
i aquí Corneli nos diu
en lo capítol que escriu:
*Maritum qui vestigarum
mulier suam approbarum
ergo cabanadorum
de marcus est devotorum.*
Comenceu-us a prevenir
per mocar-vos i tossir
i si convé estornudar.
Fineix la *Primera part*.
Alciivate cabrit
no fóra mal rostit
en una taula rodona,
segons Isop nos abona,
pues diu: *Sopatur bonorum
in carnibus gallinorum
quirquibiliandis aguarum
tota numen menjatarum,*
en el llibre que el fa qui vol,

al capítol qualsevol,
i perquè mon fi vegeu,
la pàgina que vulgueu.
Quantes i quantes diran:
—Aquell que està predicant
no diu sinó disbarats.—
Perquè diré veritats!
Els homes que he criticat
i les dones que he deixat
diran acàs entre si:
—Avui no n'hi ha per a mi!—,
mes per tot[s] n'hi ha d'haver,
velles i joves també,
i aixís, ja que ho tinc a mà,
permeteu-m'hi arremangar.
¿A on és anada ciència?
¿Què t'has feta, reverència?
Modèstia, ¿estàs abatuda?
Prudència, ¿t'has perduda?
Honor i confiança, ¿a on sou?
Jo crec que heu caigut al pou!

Ja ni prudència tindrem,
ni reverència veurem,
ni confiança hi haurà,
ni l'honor se trobarà,
ni ciència en les persones,
ni la modèstia en les dones,
però crec que a quantes sou,
ja no us vindrà res de nou,
si no, digues-me tu, anciana
o vella de barba cana,
plena d'anys i experiència,
¿a on és la teva prudència?

Tu que amb ton ús i costum
en lloc de llum dónes fum,
ja amb lo modo de pensar,
ja amb l'estrafet caminar,
ja en voler-te divertir,
i ja en lo deshonest vestir.

Tu que deuries anar
dins d'una isglésia a resar,
no penses més, segons veig,
que en anar-te'n a passeig.

Tu que ja de queixals no tens,
i si m'enfades, ni dents,
vas fabricant mil enganys
dient tens trenta-dos anys,
quan tothom sap i té entès

que en comptes seixanta-tres.

Tu que tens lo cap més pla
que el meu palmell de la mà.
disfressar ton flac ne vols
amb la perruca amb cargols.

Tu que en la rugosa cara
fas la figura més rara
que mai s'ha pogut trobar,
l'empolves per agradar.

Ta cara, que si bé es mira
sembla el cul d'una cadira,
i per parèixer millor
la pintes amb vermelló.

Ta cara, que quan rius
sembla un mapa amb sos rius,
figurant si bé la veus
un motllo de fer fideus,
la compons una hora bona
per semblar una minyona.

Ta cara, que ben mirada,
sembla una grua mullada,
o un modelo de ventall,
passaràs frente un mirall
quasi tot un dematí
per poder-la ben guarnir.

Ta cara, que si no m'erro
apareix de cagaferro,
i t'estaràs de plantó
mirant-te en lo tocador.

Disputaven quatre vells
si n'era un plat de cervells
i que sembla han acordat
un carrer mal empedrat.
Un borni digué: —Per mi
és arrugat pergamí.—

David afaitant-se vol
que sèmbria fulla de col.
*Quitquibis colum fullarum
intellectus dispensarum.*

Diu un amic de Pilat
que és un congre cargolat,
¿i tu, loca i vanitosa,
et pensaves ser molt hermosa,

que vas sempre amb llibertat
amb un currutaco al costat?

¿Per què en lloc de tot això
no t'estàs en un racó
resant allí alguna cosa
tot fent córrer la filosa?
*Sedites ipsis vellarum
in filosam raditarum,*
paraules d'un escultor
que havia estat regidor.

Accipientes demora.
¿Veieu aquella senyora
que va allí amb lo cap tan dret
amb un senyor fent bracet?
Un mes atràs, o per aquí,
son marit se va morir.
Jo pensava en veritat
que ella s'havia alocat,
perquè veure aquell plorar...
—Per mi consol no hi haurà!
Marit, t'acompanyaré!
Jo també m'enterraré
i avui quedarem tots junts
marit i muller difunts!
¡Per mi fóra gran conhort
que ara me vingués la mort!...—
I ho desitjava tant ella
com jo tenir mal d'orella.

Sos parents la consolaven,
mes de res li aprofitaven,
fins que ja de tant plorar
fatigada es desmaià.

Tots havien consentit,
se n'anava amb el seu marit.

Però bé és ben diferent
lo que fa en mon pensament.
Mireu-la amb aquell senyor
com riu, què és de la tristor,
què és aquell exclamar
«Ja no em tornaré a casar!»,
i ho desitjava ella més
que sangries los barbers,
que aigua los taverners,
que el bon vi los sombreroers,
que els dilluns los sabaters,
que poder cisar els cuiners,

que testaments un notari,
que malalts l'apotecari,
que els coixos poder enganyar,
que els geperuts criticar,
que visites un doctor,
que un fartam lo teixidor,
que els solfistes molestar
i que el sastre poder robar.
—¿A on és aquell —diu afligida—,
per a mi ja no hi ha més vida?—
¿Què s'han fet tots aquells plors
i embrutar tants mocadors
que un dematí, nous i vells,
ne mullà dotze parells?
A casa no hi tornaràs
fins que marit trobaràs.—

Aquest era lo teu plan,
per poder trobar un bon jan.
Deia: —Jo no em vui casar,
tant de bo que fos demà!—

Pobre si te'n vas, Anton,
que el que es queda ja es compon.
*Hominis que vidit untis
corporis sic et defunntis
si a muliers picatorum
rabiatum pro casatorum,*
paraules d'un filosof
que anava amb gorra de cop.

Digues tu, dona casada,
que et precies de ser honrada,
¿d'a on ix tanta fantasia
que gastes per cada dia,
guanyant ton marit només
onze sous i tres diners?
¿D'on ix, digues-me, taimada,
la mantellina brodada?
Digues-me, ¿d'on va sortir
lo vestit de bombosí
que en fas tant alarde i gala?
¿I eixos vestits de percala,
digues-me, d'ont han sortit?
Si no guanya ton marit
només que el just per menjar,
¿com pots tant rumbo gastar?
*Mundus, mundus, vade retur,
in eternum perderetur!*

Quant podria jo tot junt
predicar sobre aquest punt,
quant podria si volgués
dir-vos sobre aquest excés!
Però no... que ho deixaré
perquè prudència tindrè,
no vull dir de sec a sec
tot lo que en això conec,
perquè, ¿com puc explicar
tot lo que arriba a passar?

No obstant, dic, d'esta casada
que veieu tan adornada,
alguns tres anys endarrere
sols era una bugadera,
carregada de pobresa,
i ara sembla una marquesa!
¿I qui ho paga tot això?
Aquell sant benefactor
que a son marit li va dir
li representa cosí,
i com a ell li és ganància,
ho creu sense repugnància.

*Mundus, mundus, vade retur,
in eternum perderetur!
Mulier qui mariti ofendit
et pro maritum consentit
maledicere est in Celi,
diu Cató en l'Evangelí.*

Quantes n'hi ha que ho sabem
i per prudència ho callem,
que van de flocs molt guarnides
i de setí ben vestides,
les quals vèiem anys atràs
en la plaça amb un cabàs!
¿Com és que tan aviat
a ser dames han passat
i van amb tanta opulència?
¿Que han guanyat alguna herència,
marquesat o monarquia,
o bé han tret a la loteria?
Si son marit va al jornal,
¿com ha avançat tant caudal
que amb quatre anys de treballar
menja i beu de passejar?

Del marit la gran herència
li ha vingut amb la paciència,
s'és fet ric tan aluego

perquè té vista i fa el cego,
s'és fet ric perquè ha avisat
abans a casa no ha entrat,
s'és fet ric perquè s'ha fet
engrandir-se lo barret,
s'és fet ric... Mes gardeu's d'ell
si porteu vestit vermell,
s'és fet ric, i va amb tal gala,
perquè xiula per l'escala.

¿Què vos diré en català
d'aqueix modo de pensar?
Citaré, si bé no puc,
sant Marc, Corneli i sant Lluç,
i aquestos diran tot junt:
*Hominis qui videt sunt
mulier suam aplaudevit.
Marcus, Luquis et Cormelit
dixerunt, ergo probatur
de caput est coronatur.*

Basta, que estic cansat
i vull acabar aviat.
Mes dec, antes d'acabar,
de les minyones parlar.

¿Què diré que no hàgia dit
perquè tinguia bon sentit?
Diré no tenen cervell,
però no, que això ja és vell.
Diré que tenen mal cap,
respondreu que ha temps se sap.
De vanes les tractaré,
respondreu «temps ha que ho sé».
Diré que usen fantasia,
respondreu «jo ja ho sabia».
Diré que tenen front curt,
respondreu «mira amb què em surt».
Diré que fàciles són,
respondreu «ja ho sap tothom».

Pues sabent-se tot això,
¿de què predicaré jo?
¿Com acabaré insensat
l'assumpto que he començat?
L'acabaré, no obstant,
la sua vida relatant.

Naix allà en la matinada
d'una mare molt honrada,
una minyona que amb l'ull

ja demostra son orgull.
Puja, va augmentat d'edat,
però amb molta vanitat.
Arriba plena d'enganys
an els quinze o setze anys.
Del que li diuen judica
que deu ser tal qual bonica,
i resulta que aviat
gasta molta serietat.

Serà filla si convé
d'un pobre fadrí torner,
i pensa que s'ha de casar
amb lo duc de Frontinyà.

—Mare, compri'm un bon ret,
i un gipó, però ben fet,
compri'l —li diu dos vegades—
amb mànegues arrugades.
Compri'm de percala fina
un vestit i una mantellina,
tot de l'última moda,
que enraono, i m'acomoda,
amb un senyor que va amb cota.
Compri'm —li diu la xicota—
un exquisit mocador,
perquè vegi aquell senyor
que tinc gust en lo vestir,
i així s'enamori de mi
—i el tal serà, si convé,
un pobre fadrí barber—.
Compri'm —li torna la bleada—
unes sabates de seda,
que aquell senyor me va dir
que pretén casar-se amb mi
—i l'altre només hi va
per si la pot enganyar.—

Sa mare, la bona dona,
creu lo que diu la minyona,
i aixís li compra aviat
tot lo que ha demanat
(i per comprar-ho és lo cas
que s'empenya un matalàs).

Ja tenim, com li agrada,
a la minyona adornada.
Ara entra qual se sap
posar-se papers al cap,
pentinar-se lo cerquillo
i compomdre's lo platillo.

Al veure-la adornadeta
molts aucells li fan l'aleta,
és dir, que els fadrins per ganga
li ensumen la retranga.
L'un li diu: —Qui fos ditxós
de poder-li ser espòs!—
L'altre, amb lo barret mig tort,
diu cridant un poc més fort:
—Quina fortuna tindrà
lo qui amb vostè es casarà!—
L'altre, que és un minyó ros,
li diu tierno i carinyós:
—Que ditxa tindria aquí
si a vostè pogués servir!—
L'altre acaba d'adobar-ho,
pues diu tot fent un cigarro:
—No he vist en tota ma vida
una noia més polida...

I ella los respon així:
—¿Vostès se burlen de mi,
en tot lo món hi ha una cosa
més lletja i més fastigosa!—
Això de boca ho publica,
i al cor pensa: —¡Que bonica
dec ser, puix per aquí
tots s'enamoren de mi!—

Ja no fa cas, com usava,
del barber que festejava.

Ja s'estimaria més
que el del cigarro hi tornés
(i aquell és un paltroc
que no viu sinó del joc).

Ja, en fi, al pobre barber
despatxa enmig del carrer,
i pren, perquè és més galant,
aquell que hi ha anat fumant.

Com lo tal és un truan,
poc a poc la va enganyant,
fins a arribar aquell dia
d'obtenir lo que volia.

Ja que ha lograt son intent
muda tracte enterament.

Ja l'abandona i se'n va,
quedant ella com quedà
la criada de Santa Anna.
Ja, com és un tarambana,
amb una altra fa la mona,
deixant la pobra minyona,
per falta d'experiència,
a la lluna de València.

*Donzellantibus qui videt
tunantibus, et porfidet,
peligrum virginitatis
et honorem suum volatis*
¿I estos costums i maldats
no deuen ser castigats?

Direu no en faci cabal
perquè és costum general.
Que és dolent ja ho coneixeu,
¿puix com no us n'aparteu?

Pregunto: ¿és proporcionat
mirar com aquell casat
perquè ella vagi guapa
hagi d'aguantar la capa?

¿És cosa molt arreglada
que aquella casada
per poder anar de senyora
vèngua la millor penyora?

¿És costum o llei molt bona
veure aquella minyona
que es passeja pel carrer
mostrant més pit del que té
per poder de moda anar,
i si acàs se vol mocar
ha de ficar, indiscreta,
la mà al trau de la bragueta?

¿És bon pensar, torno a dir,
lo pensar d'aquell fadrí
que amb sa parola i joguines
ha enganyat setze fadrines,
prometent-les insolent
paraules de casament?

Minyones que m'escolteu,
penseu bé en el que feu:
no us fieu de cap fadrí
perquè no us fàcia penedir.

Mes prosseguiu vostre intent
en quant vos he fet present,
sí, perquè esteu obstinats
en prosseguir les maldats.
Seguiu pues sense judici
entregats al vostre vici.
Endavant, no repareu,
enganyant-vos com pugueu.

Tu, jove, tira en avant,
i vés sempre embolicant.
Tu, vella, segueix així,
festeja fins a morir.
Tira amunt, tu, mal casada,
fiel a ta intenció malvada.
Donzella, segueix ta via,
muda jóvens cada dia.
Ja us vindrà el càstig cruel
del soterrani del cell!

Ja vindrà el càstig que us deia
per dalt de la ximeneia!
Bàixien raïos aviat,
tots fets de paper daurat,
bàixia prompte aquell dragó
que varen fer de cartró,
bàixien fins a nou soldats
de dimoni disfressats,
amb unes cues estranyes
i cada un amb setze banyes,
feu que vinguïen en l'hivern
del rebost que hi ha a l'infern
unes rates com lo braç,
sense peus, cues ni nas,
feu que bàixien nou pardals
traient foc per los queixals,
feu que bàixia un gran lleó
ple de palla i de segó,
feu que vinguia Satanàs
amb un cavall sota el braç,
feu que vinguia Llucifer
amb gorra de granader,
feu que vinguïen a fileres
nou mil serpents amb petxeres,
setanta mil camaleons
ísquien d'aquestos racons
fins quedar la casa plena,
surtia del mar la balena
tot penjant-se una palaia,
vinguïa el capità Manaia
sense calces ni pendó,

vínguien, torno a dir amb raó,
nostres principals contraris,
que són escrivents notaris,
procuradors i advocats:
veniu, veniu, tots plegats,
veniu, si haveu esmorzat,
amb un sabre rovellat,
poseu's dintre les butxaques
unes grosses xurriaques,
veniu, tot fent lo borratxo,
i poseu's un bon mostatxo
per veure si els atordireu
o si los espantareu,
amb unes banyes de cabra,
a esta gent de pedra marbre,
esta gent que té lo cor
més que el pa de figa fort,
espanteu-los, destruiu-los,
si no podeu, escupiu-los
o bé tireu-los un roc...

Però no!, espereu un poc,
deteniu la fúria tota,
puix veig allí una vellota
que sembla que vol plorar.
Sí, sí, ja comença d'inflar.

Ara és la bona ocasió,
pegueu's bons cops al carpó,
digueu amb mi, tot xiulant,
i qui no en sàpia cantant,
dieu: —No hi tornaré més
a cometre tal excés!—
Dieu: —Ja me n'estaré
fins que ganes en tindrè.
Pesa'm d'haver-me'n d'estar
fins tant que hi púguia tornar,
pesa'm, dic amb serietat,
de no tornar-hi aviat!
Proposo d'estar-me'n, jo,
fins que tindrè ocasió.
Proposo, vos dic formal,
d'estar-me'n un quart cabal.
Proposo mai més pensar-hi
i rabio per tornar-hi.
Proposo amb tot lo meu buc
no tornar-hi si no puc.
Amén.

Tres avemaries vos encomano: la primera per lo batlle de Cornellà, que el pobre pateix de migranya; la segona per lo campaner de Banyoles, que es ferí sota l'aixella, i la tercera per lo cuíner d'Escornalbou, que son avi set anys ha que pateix de trencadura.

Els articles d'aquest número 2 de la revista *Veus baixes*,
publicats al febrer de 2014,
amb ISSN 2254-5336,
es publiquen amb llicència Creative Commons:
se n'autoritza la reproducció sempre que se'n citi l'autor,
que sigui sense propòsits comercials
i que no se'n facin elaboracions derivades

